

162V.9

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی قزوین
دانشکده دندانپزشکی

پایان نامه

جهت دریافت درجه دکترای دندانپزشکی

موضوع

بررسی شافس *DMFT* و *dmft* در دانش آموزان
مقطع ابتدائی شهرستان قزوین در سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳

استاد راهنما

جناب آقای دکتر محسن جباری

مشاور آمار

جناب آقای دکتر حسن جهانی هاشمی

۱۳۸۳/۹/۸

نگارش

محمود رجیبی

سال تحصیلی ۸۴-۸۳

شماره پایان نامه ۲۵۳

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

۱۴۶۷۰۶

تقدیر و تشکر

حال که به شکر خداوند متعال و به کمک اساتید معظم، این
تحقیق و پژوهش به پایان رسیده است، بر خود لازم
می دانم که از زحمات فراوان و بی دریغ
آقای دکتر محسن چپاری، استاد راهنما

و

جناب آقای دکتر حسن جهانی هاشمی، مشاور آمار

و

همچنین سایر اساتید محترم دانشکده
که هر یک به سهم خویش گام های متعالی را در جهت
ارتقاء سطح علم و دانش برداشته اند.
همچنین از زحمات کلیه

پرستاران و پرسنل

محترم دانشکده دندانپزشکی نهایت قدرانی و سپاس را دارم
و تشکر از تمام عزیزانی که دست مهربانی شان همیشه یار
و یاورم بوده است.

تقدیرم به

روان پاک

پدرم

که بزرگترین آرزویش موفقیت من بود

و

مادر دلسوزم

و

خواهران مهربانم

تقدیرم به

همسر

صبور و فداکارم

که سالهای سخت زندگیم را تحمل نمود و
مرا در رسیدن به آرزوهایم یاری نمود

و

ستارگان پر فروغ زندگیم

سر و سارا

و

خانواده همسرم

تقدیرم به

برادر ارجمندم

9

همسر گرامیشان

که مرا در رسیدن به هدفم یاری
نمودند.

با سپاس فراوان

از یکلیک استادان ارجمند هیئت داورى
که

افتخار حضور را در جلسه دفاعیه پایان نامه
به من ارزانی داشته اند.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

معرفی پژوهش	
مقدمه.....	۲
بیان مسئله.....	۴
دلایل انتخاب موضوع.....	۵
اهمیت موضوع.....	۵
تعریف واژه های کلیدی.....	۶
فصل اول: کلیات	
اهمیت دندان های شیری.....	۹
عوارض از دست دادن مولارهای اول دائمی.....	۱۰
تعریف پوسیدگی.....	۱۲
انیولوژی پوسیدگی.....	۱۲
فاکتورهای مؤثر در پوسیدگی.....	۱۴
شاخص های پوسیدگی دندان.....	۱۵
عوامل مؤثر در اپیدمیولوژی پوسیدگی در ایران.....	۱۶
فصل دوم: مروری بر مقالات	
مروری بر مقالات.....	۱۹
فصل سوم: مواد و روش ها	
اهداف.....	۲۷
متغیرهای تحقیق و مقیاس های سنجش.....	۲۸
روش کار.....	۲۹
معیار های تشخیص پوسیدگی در این پژوهش.....	۲۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۰	وسایل مورد استفاده در معاینه
	فصل چهارم: نتایج
۳۲	نتایج
	فصل پنجم: بحث
۴۵	بحث
۵۲	نتیجه گیری
۵۳	پیشنهادات
۵۶	خلاصه
۵۸	منابع
۶۴	ضمیمه

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱: جدول متغیرهای اصلی و نوع ارتباط و روش سنجش متغیرها.....	۲۸
جدول ۴-۱: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک جنس در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۳۲
جدول ۴-۲: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک سن در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۳۴
جدول ۴-۳: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک تحصیلات پدر در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۳۵
جدول ۴-۴: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک تحصیلات مادر در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۳۶
جدول ۴-۵: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک بعد خانوار در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۳۸
جدول ۴-۶: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک دفعات استفاده کودک از مسواک در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۳۹
جدول ۴-۷: مقایسه میانگین و میزان caries free شاخص DMFT و dmft و مجموع (dmft+ DMFT) در کودکان مقطع ابتدایی شهرستان قزوین به تفکیک نوبت تولد کودک در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۰
جدول ۴-۸: میزان متوسط dmft در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین به تفکیک جنس در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۱
جدول ۴-۹: میزان متوسط DMFT در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین به تفکیک جنس در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۱

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۴-۱۰: میزان متوسط DMF در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین به تفکیک سن در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۱
جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی شاخص dmf و اجزاء آن به تفکیک سن در کودکان مقطع ابتدایی قزوین به تفکیک سن در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۲
جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی شاخص DMF دندان ۶ به تفکیک فک بالا و پائین و چپ و راست و میزان caries free در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۲
جدول ۴-۱۳: توزیع فراوانی شاخص dmf دندان ۱۱ به تفکیک فک بالا و پائین و چپ و راست و میزان caries free در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۲
جدول ۴-۱۴: توزیع فراوانی شاخص dmf دندان D به تفکیک فک بالا و پائین و چپ و راست و میزان caries free در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴.....	۴۳

فهرست نمودار

عنوان

صفحه

- نمودار ۱-۴: مقایسه درصد caries free دندان های شیری به تفکیک جنس در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴..... ۳۳
- نمودار ۲-۴: مقایسه درصد DMF و dmf در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین بر حسب سن در سال تحصیلی ۸۳-۸۴..... ۳۴
- نمودار شماره ۳-۴: مقایسه درصد caries free دندان های دائمی با تحصیلات مادر در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳ ۸۴..... ۳۷
- نمودار شماره ۴-۴: مقایسه درصد caries free دندان های شیری با تحصیلات مادر در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴..... ۳۷
- نمودار ۵-۴: مقایسه درصد caries free دندان های دائمی با بعد خانوار در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴..... ۳۸
- نمودار ۶-۴ مقایسه درصد caries free دندان های دائمی با نوبت تولد کردک در دانش آموزان مقطع ابتدایی قزوین در سال تحصیلی ۸۳-۸۴..... ۴۰

معرفی پژوهش

مقدمه

بیان مسئله

مقدمه:

بهره مندی از عمر طولانی توأم با سلامتی بدون همکاری و همیاری اعضا، مختلف بدن امکان پذیر نیست. عملکرد هر عضو به فعالیت اعضای دیگر اثر می کند و این مجموعه تأثیر گذار بر یکدیگر و تأثیر پذیر از محیط، تأمین سلامت و تداوم زندگی فرد را بر عهده دارد. (۱۹)

مجموعه دهان و دندان ها به عنوان دروازه ورود غذا، نقشی مهم در آماده سازی نیازمندیهای غذایی انسان به عهده دارد. رشد و تکامل، عملکرد مطلوب روزانه و ایجاد احساس لذت و نشاط در جسم و جان انسان، بدون عملکرد درست این بخش از بدن و همکاری و مشارکت آن در شروع تأمین نیازهای غذایی انسان، امکان پذیر نیست.

در جوامع رو به رشد کنونی، تحقیقات و جمع آوری بهداشتی، نقش بسیار مهمی در برنامه ریزی های آینده ایفا می کند. همینطور پایه و اساس همه مسائل بهداشتی کشور، بر نتایج بررسی های اپیدمیولوژیکی متکی می باشد، بنابراین اهمیت بررسی های اپیدمیولوژیکی مدون، در زمینه شاخص های بهداشتی خصوصاً بهداشت دهان و دندان در سطح کشوری و منطقه ای مشخص تر می گردد. (۱۹)

از سال ۱۳۷۴ طرح ادغام بهداشت دهان و دندان با هدف ارتقای سلامت دهان و دندان جامعه صورت گرفت. استفاده از شبکه مراقبت های اولیه بهداشتی در جهت ارائه مراقبت های بهداشت دهان و دندان نه تنها موجب گسترش مراقبت های بهداشت دهان و دندان در جامعه می شود بلکه با پیشگیری از شیوع بیماری های دهان و دندان در کاهش هزینه های درمانی نیز موثر می باشد. از آنجاکه امکان پوشش دادن به کلیه گروههای سنی وجود ندارد، بنابراین گروههایی از افراد جامعه که آسیب پذیرتر بوده و احتمال ابتلا به بیماریهای دهان و دندان در آنان بیشتر است و نیز امکان دسترسی به آنان طبق برنامه های موجود بیشتر می باشد. به عنوان گروه هدف (کودکان زیر ۶ سال، ۶ تا ۱۲ سال، مادران باردار و شیرده) تعیین شدند.

در همین راستا، نظر به اینکه سلامت دهان و دندان، بخشی از سلامت عمومی بدن

می باشد، برای برقراری این سلامتی، کسب اطلاعات اولیه و دانستن آگاهی از میزان شیوع بیماری های دهان و دندان لازم است. به همین منظور ما نیز با هدف بررسی و تعیین شاخص *DMFT* و شاخص *dmft* در دانش آموزان مقطع ابتدائی قزوین در سال ۸۴-۱۳۸۳، این مطالعه را انجام دادیم تا شاید گامی در جهت کسب اطلاعات دقیق، برای برنامه ریزی بهداشتی برداشته باشیم.

بیان مسئله:

پوسیدگی دندان‌های به عنوان یک بیماری مالتی فاکتوریال (*Multi factorial*) نه تنها یک بیماری میکروبیولوژیکی عفونی بوده که حاصل اضمحلال و تخریب بافت کلسیفیه دندان‌های می باشد، بلکه بعنوان یکی از شایع ترین و پرخرج ترین بیماری های مزمن جهان شناخته شده است.^(۸)

با توجه به اهمیت دندان‌های شیری که علاوه بر مؤثر بودن در تغذیه (جویدن) و رشد عمومی کودک و نقش آن در ظاهر کودک و کمک به تکلم بعنوان فضا نگینار جهت حفظ فضای مورد نیاز برای رویش دندان‌های دائمی عمل کرده و از کرا دینگ (*Crowding*) دندان‌ها جلوگیری می کند.^(۲۷)

دندان‌های مولر اول دائمی جزء اولین دندان‌های دائمی هستند که در دهان رویش می یابند و به همان نسبت نیز بیشتر در معرض پوسیدگی قرار می گیرد و والدین کودک بدلیل آنکه تصور می کنند دندان‌های شیری است، کمتر به آن توجه می کنند.

توجه به اهمیت این دندان‌ها، در سیستم دندان‌های و نقش اساسی آنها در اکلوژن طبیعی، که بیشتر مال اکلوژن‌ها را نسبت به روابط مولرهای اول دائمی بالا و پائین می سنجند و تناسب مستقیمی که بین استعداد دندان‌های مولر به پوسیدگی با شکل و عمق شیارها و فرورفتگی‌های آناتومیکی دندان وجود دارد نشان دهنده مستعد بودن این دندان‌ها نسبت به پوسیدگی می باشد.^(۳)

با توجه به اهمیت پیش گیری بر درمان این پژوهش با هدف بررسی شاخص *dmft . dmft* دانش آموزان مقطع ابتدائی شهر قزوین انجام گرفت تا با ارائه نتیجه حاصله از آن، احتیاجات درمانی جامعه مذکور مشخص شده و برای تدوین برنامه های بهداشت و پیشگیری دهان و دندان تصمیم گیری شود.

دلایل انتخاب موضوع:

- علاقه ای که در این زمینه جهت مطالعات زمینه ای و پایه ای دارم.
- بررسی شیوع پوسیدگی های دندانی از نظر ارتباط آنها با سن و جنس و عوامل اجتماعی می تواند گامی در راستای تدوین یک برنامه ریزی صحیح برای وضعیت بهداشتی جامعه مورد بررسی باشد.
- ارجحیت پیشگیری بر درمان
- با توجه به اهمیت دندان های دائمی در سیستم دندانی و نقش اساسی آنها در اکلوژن نرمال، که بیشتر مال اکلوژن ها را نسبت به روابط مولرهای اول دائمی فک بالا و پائین می سنجند و ادوارد آنگل آنها را کلیدهای اکلوژن سیستم دندانی معرفی نموده اند و این دندان ها هدایت گر رشد فکی (*Growth pattern*) محسوب می گردند و همچنین در شکل گیری قوس دندانی عامل بسیار مهمی به شمار می روند.
- توانایی انجام این تحقیق با در دسترس بودن نمونه ها و همکاری مسئولین امر، و نیز تجربه قبلی اینجانب در این ارتباط مقدر بود.
- موضوع کاملاً عملی و ساده و کم هزینه، اما پر اهمیت است.
- با توجه به اهمیت موضوع، اطلاعات و منابع کافی جهت طراحی و اجرای تحقیق وجود دارد.

اهمیت موضوع:

وضعیت پوسیدگی در کشور های جهان سوم (در حال توسعه) بزرگترین چالش علم دندانپزشکی را مطرح می سازد که متأسفانه، موانع و مشکلات موجود در راه مقابله با عوارض ناشی از تداوم این چالش ها متعدد و متفاوت بوده و هست. از جمله این موانع می توان به وضعیت اقتصادی نا مناسب، الگوهای غلط پذیرفته شده اجتماعی و فرهنگی در این جوامع، عدم شناخت دقیق عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی

مرتبط، عدم وجود اطلاعات و آمار دقیق از وضعیت موجود و عدم پرداختن به مسائل مرتبط با آن را می توان نام برد.^(۱۱)

رایج ترین و مهمترین مقیاس اپیدمیولوژیک برای بررسی وضعیت پوسیدگی و سلامت دندان های شیری *dmft* می باشد که این ایندکس هم ساده بوده و هم قابل تکرار و قابل آنالیز از نظر آماری می باشد و ما در این مطالعه تلاش داریم که با تعیین میانگین این شاخص در دندان های شیری و دائمی کودکان مورد مطالعه و بررسی سایر متغیر های مرتبط با آن مثل، جنس، سن، دفعات مسواک زدن، تعداد فرزندان خانواده (بعد خانواده) و میزان تحصیلات والدین به مشکلات موجود در جامعه آماری پی برده و راه حل های ممکن را ارائه نمائیم گر چه این مطالعه نمی تواند تمامی واقعیت های موجود را کشف و ارائه نماید، ولی می تواند زمینه را برای مطالعه بعدی مهیا سازد.

تعریف واژه های کلیدی:

DMFT: عبارت است از مجموع دندان های پوسیده (*D=Decay teeth*) و کشیده شده (*M=Missing*) و پر شده (*F=Filling*).
dmft: با مفهوم فوق در مورد دندان های شیری بکار برده می شود.

فصل اول

کلیات

کلیات:

شیوع پوسیدگی در دندان های شیری کودکان در سنین دبستان در کشور ما مشابه سایر کشورهای در حال توسعه، افزایش روزافزونی را نشان می دهد. علی رغم مطالعات متعدد روی دندان های دائمی، در مورد شیوع پوسیدگی در دندان های شیری مطالعات اندکی صورت گرفته است. از طرفی متأسفانه اکثر کودکان زمانی برای اولین بار نزد دندانپزشک آورده می شوند که در دهانشان تعدادی دندان پوسیده موجود است و حتی غالباً هنگامی که کودک دچار دندان درد و عفونت های ناشی از آن می شود، این مراجعه صورت می گیرد.

نتایج مطالعات اپیدمیولوژیک دراز مدت در کودکان، نشان داده است که ارتباط مستقیمی بین شیوع پوسیدگی در دندان های شیری و دائمی کودکان وجود دارد. بنابراین چنانچه اقدامات پیشگیری اولیه در سیستم دندان های شیری در کودکان دبستانی بکار رود، می تواند سلامت دندان های دائمی را در سنین نوجوانی و جوانی تا حد قابل توجهی تأمین نماید.^(۲۷)

از طرفی کمبود یافته های اطلاعاتی و آماری دقیق و اتکا و استناد به نتایج تحقیقات اپیدمیولوژیک کشورهای توسعه یافته نیز یکی از مشکلات دامن گیر مجامع کشورهای جهان سوم است. هر چند مورد توجه قرار دادن مطالعات مذکور بسیار ارزشمند است و امکان مقایسه را ممکن می سازد ولی در جوامع ما اکثر نتایج مذکور قابل تعمیم نیستند.^(۲۸) امروزه تحقیقات اپیدمیولوژیک در دندانپزشکی بخصوص در امر پیشگیری ابعاد وسیعی را دارا می باشد، برای هماهنگی و یکنواختی این گونه تحقیقات، سازمان بهداشت جهانی^{*} (W.H.O.) و فدراسیون بین المللی دندانپزشکی^{**} (I.D.I) شاخص هایی را در نظر گرفته و به ثبت رسانده است که مورد استفاده تمام کشورها می باشد.^(۲۹) معیار سنجش پوسیدگی دندان شاخص DMFT (دندان های دائمی) و dmft (دندان های شیری) می باشند.

* World Health Organization

** Federation Dentistry International